

Gozdnogospodarsko načrtovanje v nekaterih evropskih državah

Franc GAŠPERŠIČ*

Izvleček

Gašperšič, F.: Gozdnogospodarsko načrtovanje v nekaterih evropskih državah. Gozdarski vestnik, št. 9/1990. V slovenščini, clt. lit. 22.

V prispevku je podan pregled stanja in organiziranosti gozdnogospodarskega načrtovanja v več evropskih državah in v ostalih jugoslovanskih republikah. Prispevek je namenjen sedanjim razpravam o novi organiziranosti gozdarstva v Sloveniji.

1. UVOD

V sedanjih razpravah o reorganizaciji gozdarstva v Sloveniji prihaja do najrazličnejših pogledov tudi na vlogo gozdnogospodarskega načrtovanja. Razmišljanja gredo v skrajnosti, po eni strani bi bilo treba gozdnogospodarsko načrtovanje skrajno poenostaviti (»racionalizirati«), v zasebnem sektorju celo opustiti, drugi pa menijo, da je zastarelo in bi morali zanj poiskati vzore pri gospodarsko naprednih državah srednje Evrope. Ta pregled naj bo v orientacijo pri sedanjem odločanju o vlogi, vsebini in organiziranosti tega strokovnega področja v slovenskem gozdarstvu.

Pod vplivom naraščajočih potreb po splošno koristnih funkcijah gozdov in ekoloških gibanj je v zadnjih desetih do petnajstih letih večina evropskih držav novelirala zakone o gozdovih in temu ustrezno prilagodila vsebino in metode gozdnogospodarskega načrtovanja.

V prispevku bom orisal razmere na področju gozdnogospodarskega načrtovanja v nekaterih evropskih državah. Podatke

Synopsis

Gašperšič, F.: Forest Managing Planning in some European Countries. Gozdarski vestnik, No. 9/1990. In Slovene, lit. quot. 22.

The article offers the presentation of the situation and organization of forest managing planning in different European countries and other Yugoslav republics. It is intended for the present discussion on the new organization of Slovene economy.

sem črpal iz literature, veliko informacij sem dobil s študijem sedaj veljavnih inštrukcij (navodil) za gozdnogospodarsko načrtovanje v teh državah in v razgovorih na študijskih obiskih v nekaterih izmed njih.

Zaradi enostavnosti bom začel z vzhodnoevropskimi državami, ki imajo gozdnogospodarsko načrtovanje precej enotno organizirano.

1. Bolgarija

Bolgarija ima 3,2 mio ha gozdov (gozdnost 29%), vsi gozdovi so v državni lasti. Večina gozdov je bila prvič urejena po II. svetovni vojni. Bolgari so vse gozdove uredili že pred letom 1970.

Za urejanje gozdov skrbi osrednja organizacija Agrolesprojekt v Sofiji s svojimi izpostavami v Plovdivu. Velikem Trnovem in Burgasu. Podrejena je ministrstvu za gozdarstvo. Agrolesprojekt vključuje poleg urejanja gozdov v ožjem smislu še načrtovanje lovne gospodarstva, protierozijske projektiranje, projektiranje izgradnje gozdnih cest in izdelavo načrtov za rekreacijska območja. Gozdnogospodarski načrti slonijo na tipoloških raziskavah gozdov. Vsa računalniška obdelava podatkov in kartografija je koncentrirana v centrali v Sofiji. V celot-

* Prof. dr. F. G., dipl. inž. gozd., Biotehniška fakulteta, VTOZD za gozdarstvo, 61000 Ljubljana, Večna pot 83, YU.

nem Agrolesprojektu je zaposleno 325 ljudi, od tega 180 projektantov (načrtovalcev). Od strokovnjakov drugih strok zaposlujejo geodetske inženirje, inženirje računalništva in ekonomiste. V letošnjem letu so novelirali Instrukcijo za urejanje gozdov iz leta 1975. Zato si prizadevajo uveljaviti polifunkcionalni koncept gospodarjenja z gozdovi.

Strokovnjaki Agrolesprojekta (navadno odgovorni sestavljalci načrtov) so v povezavi z gozdarsko inšpekcijo zadolženi tudi za kontrolo izvrševanja gozdnogospodarskih načrtov.

2. Češkoslovaška

Površina gozdov 4,6 mio ha (gozdnatost 36 %) Vsi gozdovi so v državni lasti in so bili urejeni že pred letom 1970. Za gozdnogospodarsko načrtovanje skrbita centralni organizaciji Lesoprojekta v Brandisu nad Labo (za Češko) in v Zvolenu (za Slovaško) s svojimi izpostavami (7 na Češkem in 5 na Slovaškem). Obe organizaciji sta podrejeni ministrstvu za gozdno in vodno gospodarstvo. Leta 1977 so novelirali zakon o gozdovih, leta 1984 pa izdali obsežne Instrukcije za izdelavo kompleksnih gozdnogospodarskih načrtov. Načrte izdelujejo za gospodarske enote, ki so večje od naših. Gozdnogospodarsko načrtovanje je razširjeno na problematiko ohranitve in nege naravnega okolja (kartiranje splošno koristnih funkcij, protierozijska problematika, izdelava kompleksnih rekreacijskih načrtov v gozdnih parkih, v primestnih gozdovih in v gozdovih okrog naravnih zdravilišč – toplic), na načrtovanje lovnega gospodarstva in na izgradnjo gozdnih cest. Gozdnogospodarski načrti so zasnovani na podrobnih tipoloških raziskavah gozdov.

V Lesoprojektu izdelujejo tako imenovane sumarne gozdnogospodarske načrte za republiko in skrbijo za permanentno inventarizacijo (aktualizacijo) stanja gozdov, kar je vse podlaga načrtovanju narodnega gospodarstva. Pri nadzoru gospodarjenja z gozdovi in pri prostorskem planiranju sodelujejo z inšpekcijsko službo ter z državno statistiko.

Notranja zgradba centralnih organizacij (Lesoprojekt) pa tudi izpostav je zelo razvejana. Računalniška obdelava podatkov in

kartografija (izdelava tematskih kart) sta centralizirani. Zaposlujejo številne specialiste drugih strok (inženirje računalništva, inženirje geodezije, ekonomiste in celo zgodovinarje). Kadrovska zasedba je v primerjavi z našimi razmerami izredno bogata (po površini, ki odpade na enega inženirja – načrtovalca) in za naše pojme celo preobsežna.

3. Romunija

Površina gozdov je 6,3 mio ha, gozdnatost 27 %, vsi gozdovi so državni in so bili urejeni že pred letom 1970. Služba za gozdnogospodarsko načrtovanje je podobno kot v ostalih vzhodnoevropskih državah organizirana centralno (v okviru sektorja za gozdnogospodarsko načrtovanje pri Inštitutu za gozdarske raziskave) ter s petimi filialami v državi. Po zaslugi prof. I. Popeska-Zeletine (bil je precej časa predsednik sekcije za urejanje gozdov v IUFRO) so začeli razmeroma zgodaj razmišljati o polifunkcionalnem gozdno-gospodarskem načrtovanju. Z novelirano instrukcijo za urejanje gozdov iz leta 1979 in nacionalnim programom za razvoj gozdov v obdobju 1976–2010 je zelo poudarjena polifunkcionalnost pri gospodarjenju z gozdovi.

4. Poljska

Površina gozdov znaša 8,6 mio ha, od tega je 18 % lastniško zelo razdrobljenih zasebnih gozdov, ostalo so državni gozdovi. Gozdnatost je 27 %. Vsi gozdovi, vključno z zasebnimi, so urejeni. Gozdnogospodarsko načrtovanje izvaja Biro za urejanje gozdov in gozdarsko geodezijo (Biuro Urzadzania Lasu i Geodezji Lesnej) v Varšavi z 12 filialami po državi. Podrejeno je ministrstvu za kmetijstvo in gozdarstvo. Omeniti velja še posebnost. Leta 1989 se je v Krakovu pojavil prvi zasebni biro za urejanje gozdov kot konkurenca tamkajšnji filiali centralnega biroja iz Varšave. Celotna služba za gozdnogospodarsko načrtovanje zaposluje 1300 delavcev, od tega 1000 inženirjev in tehnikov.

Gozdnogospodarski načrti slonijo na podrobnem fitocenološkem kartiranju, ki mora biti opravljeno eno leto pred začetkom te-

renskih del. V biroju deluje poseben oddelek za gozdarsko tipologijo. Gozdnogospodarsko načrtovanje (Biro) vključuje tudi načrtovanje izgradnje cest, borbe proti eroziji in hidromelioracij.

Računalniška obdelava podatkov in izdelava kart sta centralizirani v Varšavi.

Načrte za državne gozdove izdelujejo za prostorski okvir organizacijske enote nadgozdarstva (nadlesnictwo), ki je bistveno večja od naših gospodarskih enot. Za zasebne gozdove izdelujejo ločene načrte v nekoliko poenostavljeni obliki po katastrskih občinah. Poljska je edina vzhodnoevropska dežela, ki ima tudi zasebne gozdove in so vsi urejeni. Nadalje izdelujejo tako imenovane inventarizacijske načrte za okrajno upravo državnih gozdov, in to vsakih 5 let za potrebe načrtovanja. Kot podlaga se rabijo načrti za nadgozdarstva in evidenca o gospodarjenju z gozdovi za posamezne okraje. Naloga službe za gozdnogospodarsko načrtovanje je tudi nadzor nad izvajanjem gozdnogospodarskih načrtov.

Inštrukcijo za izdelavo gozdnogospodarskih načrtov iz leta 1980 kritizirajo, ker slabo upošteva večnamenskost pri gospodarjenju z gozdovi. Izdelali so že novelirani osnutek, ki pa še vedno ni ustrezal sodobnim zahtevam in so ga zato zavrnili.

5. Madžarska

Madžarska ima 1,6 mio ha gozdov in 17-odstotno gozdnatost. Lastninska struktura gozdov je naslednja: 71 % državni gozdovi, 0,5 % razne institucije, 28 % zadruge in 0,5 % zasebni gozdovi. Po podatkih iz leta 1983 so bili urejeni praktično vsi gozdovi. Neurejenih je bilo le 50.000 ha ali 3 % vseh gozdov. Zasebni gozdovi so vsi urejeni.

Leta 1976 so novelirali navodila za izdelavo gozdnogospodarskih načrtov. Gozdnogospodarske načrte izdelujejo za gospodarske enote v okviru nadgozdarstev. Gozdnogospodarsko načrtovanje je organizirano v centralnem biroju, ki je podrejen ministrstvu za kmetijstvo in prehrano. Tu je koncentrirana tudi vsa računalniška obdelava podatkov. Izdelava gozdnogospodarskih načrtov je državna naloga, upravljalci (gospodarji) gozdov dobijo načrte brezplačno. Za terensko delo so oblikovane skupine

od štirih do osmih strokovnjakov, ki dobijo samostojne naloge. Na enega strokovnjaka odpade letno povprečno od 1500 do 1600 ha. Skupino vodi diplomirani gozdarski inženir z veliko praktičnimi izkušnjami, ki je hkrati odgovorni nosilec obnove gozdnogospodarskega načrta. Načrte preverja in potrjuje služba pri ministrstvu. Gozdnogospodarski načrti slonijo na podrobnem fitocenološkem kartiranju gozdnih združb. Vsa izdelava kart je centralizirana.

Vodja delovne skupine v pripravljalni fazi izdelave načrta skupaj z upravljalci gozdov opredeli izodišča in probleme, na katere mora gozdnogospodarski načrt odgovoriti, in jih zapiše v posebnem protokolu.

Pomembna naloga službe za gozdnogospodarsko načrtovanje je nadzor nad gospodarjenjem z gozdovi. To funkcijo opravljajo v povezavi z gozdarsko inšpekcijo.

6. Nemška demokratična republika¹

Površina gozdov je bila 2,8 mio ha, gozdnatost 27 %. Lastninska struktura gozdov: 65 % država, 2 % razne institucije, 28 % zadruge, 5 % zasebna posest. Vsi gozdovi so bili urejeni. Gozdnogospodarsko načrtovanje je bilo podrejeno ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Organizirano je bilo centralno v okviru VEB Forstprojektiertung v Potsdamu, ki je imelo svoje izpostave v Schwerinu, Potsdamu, Dresdenu in Weimarju.

Leta 1978 so novelirali navodila za izdelavo gozdnogospodarskih načrtov (11).

Centralna služba v Potsdamu je bila notranje razčlenjena na naslednje oddelke:

- urejanje gozdov;
- raziskava rastišč;
- izmera in kartografija;
- inšpekcija in kontrola gozdnih fondov;
- specialne naloge (metodološki razvoj, krajinsko načrtovanje, računalniška obdelava podatkov).

Gozdnogospodarske načrte so izdelovali za gozdne obrate (površine od 25.000 do 50.000 ha), ki so se naprej delili na nadgozdarstva (Oberförsterei) s površino okrog 7500 ha, ti pa na revirje (srednja površina 1000 ha). Za terensko obdelavo posame-

¹ Prispevka zavestno nismo novelirali, saj je podatek o tem, kako je bilo z urcjanjem gozdov do nedavnega v NDR prav tako zanimiv.

znih gozdnih obratov so oblikovali začasne brigade za urejanje gozdov, raziskave rastišč ter za geodetsko izmero in kartografijo.

Izdelava gozdnogospodarskih načrtov je bila močno računalniško podprta. Uporabljali so modele in metode matematičnega programiranja.

Kot ciljno usmeritev pri načrtovanju so uporabljali dolgoročno prognoziranje, t. i. »generalni plan razvoja gozdov«. Izredno je bil poudarjen pomen sklenjene upravljalške verige med dolgoročnim, srednjeročnim, kratkoročnim (letnim) načrtovanjem ter med celostnim (okvirnim) in podrobnim načrtovanjem. V učinkovitem delovanju te upravljalške verige so videli učinkovitost uresničevanja nacionalne gozdnogospodarske politike.

Pomemben sestavni del službe za gozdnogospodarsko načrtovanje je bila kontrola uspešnosti gospodarjenja z gozdovi. Tej nalogi je bila namenjena delovna skupina v centrali »Forstprojektierung« v Potsdamu.

7. Sovjetska zveza

Za popolnejši vpogled v evropske razmere na področju gozdnogospodarskega načrtovanja je treba podati nekaj temeljnih informacij o stanju in organizaciji gozdnogospodarskega načrtovanja v Sovjetski zvezi.

Površina gozdnega fonda je 1259,5 mio ha, od tega pod gozdom 810,9 mio ha. Sovjetska zveza ima 26% vseh svetovnih lesnih zalog in 50% vseh lesnih zalog iglavcev. Srednja gozdnatost je 36%. Med najbolj gozdnatimi republikami so Ruska federacija (45%), Belorusija (35%), Gruzija (40%), Latvija (42%), Estonija (40%). Zelo nizka pa je gozdnatost v srednjeazijskih republikah: Kazahstan (3,4%), Kirgizija (4,1%), Tadžikistan (4,2%), Uzbekistan (5,9%).

Leta 1977 so v SZ novelirali in močno modernizirali gozdarsko zakonodajo. Na tej podlagi so leta 1986 izšle nove instrukcije za gozdnogospodarsko načrtovanje (15). Na gozdarskih fakultetah so prenovili študijski program urejanja gozdov in učbenike za ta predmet v skladu z večnamensko vlogo gozdov.

Služba za urejanje gozdov je organizirana centralno v vsezvezni organizaciji Le-

soprojekt. S tem je po njihovem mnenju zagotovljena enotnost uresničevanja metodološke in gozdnogospodarske politike pri gozdnogospodarskem načrtovanju.

V okviru centralne organizacije Lesoprojekt je 19 podjetij za urejanje gozdov, ki se zelo razlikujejo po zmogljivostih. V petih podjetjih letni obseg del presega 6 milijonov ha. Največje je Severozahodno podjetje za gozdnogospodarsko načrtovanje v Leningradu. Leningrad je sploh največji gozdarski strokovni center v SZ in tudi na svetu. Poleg omenjenega podjetja je v Leningradu gozdarsko-tehniška akademija S. M. Kirova z 12.000 študenti in bogato tradicijo ruske gozdarske šole (osnovana leta 1803) ter eden največjih znanstveno-raziskovalnih inštitutov v SZ.

Podjetja za urejanje gozdov se naprej organizacijsko delijo na *gozdnourejevalne ekspedicije*, ki jih je skupaj 60. Vsaka ekspedicija ima od 5 do 15 *gozdnourejevalnih partij*. Partija sestoji iz vodje (izkušnega inženirja), od 2 do 5 inženirjev in od 1 do 5 tehnikov. Podjetja in ekspedicije za gozdnogospodarsko načrtovanje so razporejeni v 40 mestih SZ. Ekspedicije in partije so sestavljene iz specializiranih strokovnjakov (npr. gozdna tipologija, problematika varstva gozdov, načrtovanje rekreacije v gozdovih, načrtovanje gospodarjenja z živalskim svetom, dešifriranje aerofotoposnetkov, računalniška obdelava itd.). Služba za urejanje gozdov razpolaga z 9 računalniškimi centri. Opremljena je tudi s svojimi letali in helikopterji, saj bi bilo sicer delo v velikih prostranstvih Sibirije in Daljnega vzhoda nemogoče. Pri gozdnogospodarskem načrtovanju dela nad 6000 inženirjev in tehnikov.

Zelo podrobno sta pri gozdnogospodarskem načrtovanju opredeljena organizacija dela ter letno in operativno načrtovanje.

Izdelava načrtov je organizirana kot interdisciplinarno in teamsko delo specialistov posameznih področij. Odgovorni nosilec izdelave je vodja partije. Načrte izdelujejo za gozdna gospodarstva (leshoze) in za kolhoze in sovhoze. Gozdna gospodarstva (leshozi) se naprej delijo na gozdne revirje (lesničestva), ki jih vodijo gozdarski inženirji. Vse informacije v načrtih so izkazane tudi ob gozdnih revirjih. Pri načrtovanju razvoja

gozdov uporabljajo gospodarske razrede. Pojem gospodarski razred (hozjajstvenaja sekcija) je v rusko urejanje gozdov v dvajsetih letih tega stoletja vpeljal M. M. Orlov pod vplivom takratne teorije o gozdnih tipih G. G. Marozova.

Letno izdelajo načrte za nad 250 gozdnih gospodarstev in nad 1000 kolhozov in sovhovov. Letni obseg gozdnoureditvenih del presega 50 milijonov ha, pri čemer predstavljajo okrog 12 milijonov ha osnovni načrti, ostalo pa obnove gozdnogospodarskih načrtov. Površina vseh urejenih gozdov znaša že nad 700 milijonov ha. Le v najbolj nedostopnih predelih Sibirije in Daljnega vzhoda so gozdovi še neurejeni.

Zaradi izredne heterogenosti gozdnogospodarskih razmer v SZ je kot temeljni princip pri gozdnogospodarskem načrtovanju uveljavljen *diferenciran pristop*. Za uveljavitev tega principa si pomagajo z razvejanim (večnivojskim) sistemom gozdnogospodarske rajonizacije. Pri rajonizaciji hkrati upoštevajo gozdnovegetacijske in ekonomske razmere in pridejo do gozdnogospodarsko relativno homogenih rajonov.

Gozdnogospodarsko rajonizacijo upoštevajo tudi pri diferenciranju intenzivnosti vseh del pri gozdnogospodarskem načrtovanju. Razlikujejo 5 razredov natančnosti in intenzivnosti del in delovnih metod pri gozdnogospodarskem načrtovanju. V prvem razredu so gozdovi, kjer se zahteva največja intenzivnost gospodarjenja. Tako je urejanje gozdov v Ukrajini, Povolžju, Belorusiji, na Kavkazu in še zlasti v pribaltskih republikah tudi za naše pojme izredno podrobno in intenzivno. Načrtovalno obdobje je praviloma 10 let, v rajonih z manjšo intenzivnostjo gospodarjenja pa ga podaljšujejo na do 15 let.

Pospešeno razvijajo polifunkcionalno gozdnogospodarsko načrtovanje. Izdelane imajo posebne metodologije za urejanje gorskih gozdov (večina gozdov v SZ je v nižinah), obmestnih rekreacijskih gozdov (vključno z načrtovanjem kompletne rekreacijske infrastrukture), spominskih parkov, gozdnih rezervatov in kolhoznihi gozdov, kjer zelo izpostavljajo pomen tako imenovane »poljezaščitne funkcije«. Gozdnogospodarski načrti vključujejo tudi načrtovanje gospodarjenja z živalskim svetom, ponekod

pa je le-to samostojni del. V zadnjem času v SZ močno pospešujejo tako imenovano kompleksno gozdno gospodarstvo, tj. gospodarjenje z vsemi viri gozda na določenem prostoru.

Služba za gozdnogospodarsko načrtovanje ima pomembno nalogo pri nadzorovanju gospodarjenja z gozdovi. Nadzor opravijo na 5-odstotnem vzorcu vseh opravljenih del, s podrobnim pregledom vse razpoložljive dokumentacije in s terenskimi ogledi kakovosti in obsega opravljenih del. Namen nadzora je odpraviti napake v izvedbi in pomanjkljivosti ter nedorečenosti v gozdnogospodarskih načrtih.

8. ZR Nemčija²

ZR Nemčija je imela 7,1 mio ha gozdov, gozdnatost je bila 30-odstotna. Lastninska struktura gozdov je bila naslednja: država 30 %, družbene institucije 21 %, korporacije 7 %, zasebna posest 42 %. Izdelava načrtov je obvezna za gozdno posest od 5 ha (Niedersachsen, Rheinland-Pfalz), v deželi Hessen pa od 10 ha naprej. Velikostna struktura zasebne gozdne posesti je taka, da je za večji del zasebnih gozdov obvezna izdelava gozdnogospodarskih načrtov. Za zasebno posest pod 50 ha izdelujejo gozdnogospodarske načrte v poenostavljeni obliki. Ureditev gospodarjenja z gozdovi je v zakonski pristojnosti deželnih vlad.

Vse deželne vlade so že pred letom 1980 novelirale zakone o gozdovih. Za tem so izdelali nove instrukcije za izdelavo gozdnogospodarskih načrtov.

Organizacija gozdnogospodarskega načrtovanja v (ZR) Nemčiji je zaradi tradicije v posameznih zveznih deželah precej različna.

Vse dežele imajo centrale za gozdnogospodarsko načrtovanje, ki so večinoma podrejene pristojnim deželnim ministrstvom. Ponekod so samostojne, drugod pa so kot referati za gozdnogospodarsko načrtovanje vključene v gozdarske direkcije.

Državne gozdove urejajo večinoma državne izpostave za urejanje gozdov, ki ob konicah navadno pogodbeno najemajo tudi privatne pooblašcene načrtovalce.

² Vsi podatki veljajo za bivšo ZR Nemčijo.

Enako velja tudi za gozdove kooperacij. Le v nekaterih deželah pa urejanje korporacijskih gozdov v celoti zaupajo zasebnim pooblaščenim načrtovalcem.

Zasebne gozdove urejajo v državni režiji ob pomoči zasebnih načrtovalcev, v nekaterih deželah pa je to delo v celoti prepuščeno pooblaščenim zasebnim strokovnjakom. Veliki zasebni gozdni obrati imajo svojo lastno službo za urejanje gozdov. Izjema je dežela Niedersachsen, kjer je urejanje zasebnih gozdov organizirano pri deželni kmetijski zbornici.

Z izvedbenega vidika sta uveljavljena dva sistema organizacije gozdnogospodarskega načrtovanja. Večina dežel uporablja sistem »področnega urejevalca«. Urejevalec ima prostorsko določeno gozdnoureditveno območje. Manjšina pa uporablja tako imenovano »sekcijsko organizacijo«, kjer se urejevalec po zaključku dela vrača v centralo in dobi naslednje leto nalogo v kakšnem drugem območju.

Podrobneje bom orisal gozdnogospodarsko načrtovanje v pokrajini Hessen. Na podlagi noveliranega zakona o gozdovih iz leta 1978 so leta 1980 izdali navodila za izdelavo gozdnogospodarskih načrtov za državne gozdove in tem le dodali posebnosti, ki jih je treba upoštevati pri načrtovanju v korporacijskih zasebnih gozdovih.

Izdelava gozdnogospodarskih načrtov je naloga deželnega zavoda za urejanje gozdov (Hessische Forsteinrichtungsanstalt). Zavod je podrejen deželnemu ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in varstvo narave. Določena dela se opravljajo centralizirano (načrtovanje del, koordinacija, organizacija računalniške obdelave podatkov, izdelava kart, kontrola gospodarjenja itd.).

Dežela je razdeljena na 13 gozdnoureditvenih območij, v katerih stalno delajo eden ali več urejevalcev. Urejevalec ima status visokega deželnega uradnika.

Navodila za izdelavo gozdnogospodarskih načrtov veljajo za vse gozdove, s tem da

je treba za zasebne gozdove dodatno upoštevati še naslednje posebnosti:

- pri definiranju gozdnogospodarskih ciljev je treba upoštevati želje gozdnih posestnikov, enako velja tudi za definiranje drugih ciljev;

- načrtovanje v zasebnih gozdovih mora upoštevati karto splošno koristnih funkcij gozdov;

- pri določanju etata upoštevajo tudi potrebe gozdnih posestnikov;

- posebni ukrepi, kot so npr. obvejevanje, zaščita gozdov pred lupljenjem, povzročenim po divjadi, odpiranje gozdov itd., so prepuščeni volji gozdnega posestnika;

- vodenje evidence o izvrševanju gozdnogospodarskih načrtov je obvezno le za sečnje. Vodijo jo po drevesnih vrstah, ločeno za redčenje in pomladitvene sečnje.

Pri opredeljevanju gozdnogospodarskih ciljev se naslanjajo na karto funkcij gozdov (izdelana je za celotno deželo), na okvirni gozdarski plan, na regionalni prostorski plan in deželni razvojni program.

9. Švica

Švica ima 1,3 mio ha gozdov in 28-odstotno gozdnatost. Po lastništvu je 5% gozdov državnih, 30% občinskih, 38% korporacijskih in 27% zasebnih. Razen večine zasebnih gozdov so vsi gozdovi urejeni.

Preseneča izredna razdrobljenost (majhnost) javnih in zasebnih gozdov (13).

Ureditvena enota je obrat, zato so javni gozdovi prikazani v nad 3500 gozdnogospodarskih načrtih, kjer je povprečna površina gospodarske enote pod 200 ha. Privatni gozdovi pa so zaradi takšne razdrobljenosti in takšnega koncepta načrtovanja ostali neurejeni. Ob taki razdrobljenosti imajo izredno slab pregled nad gozdovi in gospodarjenjem. Izhod iz takšne situacije vidijo v uveljavitvi druge ravni, tj. načrtovanja na ravni kantona (Bachmann, 1990).

Gozdnogospodarsko načrtovanje je v pri-

Preglednica 1: Površinska struktura švicarskih gozdov

Lastniška kategorija	Število obratov	Povprečna površina ha	Skupaj
Javni gozdovi	3.924	173,5	681.000
Zasebni gozdovi	254.222	1,16	296.000
Skupaj	268.146	3,64	977.000

stojnosti kantonov, organizirano je ob gozdarskih inšpektoratih. Podrobnosti si pogledjmo na primeru kantona Bern:

Na podlagi zakona iz leta 1973 so leta 1974 izdali instrukcijo za izdelavo gozdno-gospodarskih načrtov, ki je obvezna za vse javne gozdove.

Gozdnogospodarske načrte za državne gozdove potrjuje kantonska oblast, za vse ostale pa kantonska gozdarska inšpekcija.

Sredstva za izdelavo gozdnogospodarskih načrtov prispeva država.

Gozdni posestniki imajo pravico odločanja pri opredeljevanju gozdnogospodarskih ciljev v njihovih gozdovih, vendar z omejitvami, ki izhajajo iz zahtev po splošno koristnih funkcijah gozdov.

Pred potrditvijo morajo načrte predložiti občinam oziroma korporacijam in doseči njihovo privolitev.

Za malo zasebno posest je predviden poenostavljen, ampak za naše pojme še vedno obsežen (zahteven) načrt.

Za območje gozdarskih okrajev (ti so švicarska posebnost) je predvidena izdelava tako imenovanega *generalnega regionalnega načrta*, ki naj bi zajel vse gozdove. Po naših predstavah je ta načrt zamišljen zelo splošno.

Pri izdelavi gozdnogospodarskih načrtov se naslanjajo na prostorske načrte, iz katerih je razvidno, katere splošne koristne funkcije so pomembne in kakšne omejitve je treba pri načrtovanju gospodarjenja z gozdovi upoštevati.

Ob sedanjih razpravah o reorganizaciji slovenskega gozdarstva je bilo slišati očitke, češ da bi morali posnemati Švico. Kot naročeno je junija letos v švicarskem gozdarskem glasilu izšlo predavanje (v bistvu program) prof. P. Bachmanna, ki predava urejanje gozdov na gozdarski visoki šoli (ETH) v Zürichu. Med kritiko švicarskega gozdnogospodarskega načrtovanja je možno iz tega prispevka jasno razbrati naslednje:

- pomanjkljiva fleksibilnost in aktualnost načrtov;

- pogosta obremenitev z nepotrebnimi informacijami;

- visoki stroški za načrte;

- skoraj izključna omejitev načrtov le na proizvodno funkcijo (les);

- večji del zasebnih gozdov predstavlja malo zasebno posest in je še neurejen;

- slabo uveljavljena druga, tj. regionalna (kantonska) raven načrtovanja.

Švicarsko urejanje gozdov je znano po kontrolni metodi, ki je imela za podlago polno premerbo sestojev. V zadnjih 15 letih so v Švici polno premerbo zamenjali z metodo stajnih vzorčnih ploskev. Zaradi majhne površine osnovnih načrtovalnih enot (oddelkov) so te izgubile svoj prvotni pomen za stalnost načrtovanja in nadzora gospodarjenja z gozdovi.

10. Francija

Površina gozdov je 12,1 mio ha, gozdnatost 21%. Po lastništvu je 14% gozdov državnih, 21% občinskih in 65% zasebnih.

Z zakonom o gozdovih je bila izdelava gozdnogospodarskih načrtov predvidena le za državne in občinske gozdove, medtem ko za zasebne gozdove, ki v Franciji prevladujejo, izdelava gozdnogospodarskih načrtov ni bila obvezna. Novelirani zakon o gozdovih iz leta 1963 je predvidel obveznost izdelave gozdnogospodarskih načrtov tudi za zasebne gozdove, in to za posest nad 25 ha, torej za 40% vseh zasebnih gozdov. Izdelujejo poenostavljene gozdnogospodarske načrte.

Spodbujanje izdelave načrtov za privatne gozdove, nadzorovanje njihove izvedbe in sploh upravljanje z zasebnimi gozdovi je v rokah regionalne gozdarske službe (*Centres Regionaux de la Propriete Forestiere* – C.R.P.F.), ki razpolaga s specializiranimi tehničnimi kadri. Predvidene so tudi številne fiskalne olajšave in različni popusti, ki spodbujajo *oblike skupnega upravljanja z zasebnimi gozdovi*: zložbe, zadruga, katerih namen je skupno upravljanje z gozdovi itd. Francoska posebnost, ki zasluži pozornost, je izdelava tako imenovanih *»skupnih načrtov«* za več gozdnih posestnikov ali za zadrugo. Skupni načrti so zlasti primerni za melioracije gozdov.

Po podatkih iz leta 1970 so imeli Francozi urejene vse državne in občinske gozdove in že 60% vseh zasebnih gozdov. Kakšna je današnja situacija, mi žal ni poznano.

11. Italija

Površina gozdov po najnovejši inventarizaciji je 8,7 mio ha, gozdnatost 29%. Lastninska struktura gozdov: 7% država, 27% občine in druge institucije, 66% zasebna posest. Po podatkih iz leta 1970 so bili italijanski gozdovi izredno slabo urejeni. Neurejenih je bilo kar 86% vseh gozdov, in to 68% državnih, 65% občinskih in vsi zasebni gozdovi.

Upošteva je takšno situacijo in vsestranski pomen gozdov za stabilen gospodarski in družbeni razvoj v italijanskem prostoru (zlasti varovalna, hidrološka, naravo-varstvena in rekreativna funkcija) ter ureditev tako imenovanega gozdno-pašniškega gospodarjenja (*economia silvo-pastorale*), je Inštitut za ekonomski razvoj centralnih in severnih Apeninov v Bologni angažiral štiri univerzitetne profesorje z univerz v Bologni, Padovi in Firencah. Sestavili so kar 1100 strani obsegajoča in zelo podrobna navodila za izdelavo gozdnogospodarskih načrtov (*Nuove metodologie nella elaborazione dei piani di assessmentato dei boschi*, Bologna, 1986). Nekateri zamisli, ki jih pod vplivom francoske prakse razvijajo italijanski avtorji v tej publikaciji, so zanimive tudi za primerjavo z našimi razmerami in jih kaže zato posebej predstaviti. Razlikujejo naslednje oblike gozdnogospodarskih načrtov:

– *Gozdnogospodarski načrt za enoten gozdni obrat (piano di assessmentato aziendale)*

Gozdni obrat oziroma ureditvena enota so gozdovi ene posesti, ki je kolektivna ali posamezna ter družbena ali zasebna, vedno pa se nanaša na neko točno definirano fizično ali pravno osebo.

– *Provizorni (začasni) načrt (piano di assessmentato provvisorio)*

Ta oblika načrta je prilagojena za dotirane gozdne obrate, kjer ne zmorejo naenkrat plačati stroškov za načrt, pa ga zato smiselno izdelujejo »na obroke«. Od tod tudi pojem začasni oziroma provizorni načrt.

– *Splošni načrt (piano sommario)*

Njegov namen je pri gospodarjenju z gozdovi uveljaviti določeno politiko in ima zato manj obliko načrta, kakršnega si po navadi predstavljamo. Gre za praktičen pri-

pomoček gozdarski inšpekciji pri uveljavljanju določene politike in preprečevanju nepravilnosti, manj pa za konkreten gozdno-gospodarski načrt.

– *Skupni (medposestni) gozdnogospodarski načrt (piano di assessmentato interaziendale)*

Več sosednjih ali bližnjih gozdnih posesti, ki tvorijo zaokroženo celoto, združujejo v gozdni kompleks. O združevanju v takšne komplekse odločajo ekološki, ekonomski in socialni dejavniki.

Skupni načrti so zanimivi za zasebno in za družbeno posest. *Za malo zasebno posest pa naj bi bili, po mnenju avtorjev, naravnost nujni.* Za to obliko načrta nisem našel v prevodu boljšega izraza, kot je naš pojem *skupnega gozdnogospodarskega načrta*. Naši načrti za zasebno gozdno posest so v bistvu skupni načrti, saj jih ne izdelujemo ločeno za vsakega gozdnega posestnika, tako kot smo jih v kartotečni obliki izdelovali v začetku urejanja zasebnih gozdov v Sloveniji.

Posebnosti skupnega gozdnogospodarskega načrta so v primerjavi z načrtom za enoten gozdni obrat (enotno lastništvo) naslednje:

– posamezne posesti morajo biti na terenu izločene;

– višino etata in obseg gozdnogojitvenih del je treba določiti ločeno za vsako posest;

– nujna je koordinacija gozdnogospodarskih ukrepov v prostoru in času;

– upoštevati je treba lokalno porabo lesa;

– izdelati je treba predloge za porazdelitev bremen za razna vlaganja v gozdove.

Avtorji poudarjajo pomen takega skupnega gozdnogospodarskega načrta za vse lastninske kategorije gozdov, ki oblikujejo večji kompleks, zanimiv za ekonomski in socialni razvoj determiniranega področja.

Tak načrt je predviden kot obveznost z nacionalnim zakonom iz leta 1979. Ta ideja se že približuje našemu območnemu načrtu. Avtorji navajajo, da je ta ideja že uveljavljena v nekaterih evropskih državah, v Italiji so jo v svoji zakonodaji predvidele nekatere dežele (Piemonte, Veneto, Trento, uresničili pa so jo le v avtonomni provinci Trento).

– Skupni gozdnogospodarski načrt je

tudi načrt za gozdno zadrugo (piano di assestamento consorziale). Razlikujejo dve obliki gozdnih zadrug: lastninsko in upravljalsko, slednja pa je lahko parcialna ali pa celovita.

Navodila posebej omenjajo urejanje zasebnih gozdov, ki predstavljajo v Italiji kar 66 % in so zlasti v Apeninskih in v predalp-skem svetu v zelo slabem stanju. Kjer gre za degradirane gozdove, je umestno namesto pravih gozdnogospodarskih načrtov izdelati načrte za melioracijo ali pa splošne načrte. Italija je od alpskega severa do skrajnega juga v gozdarskem pogledu izredno pestra.

Iz navodil je možno razumeti, da so te pestre in prilagodljive oblike gozdnogospodarskih načrtov Italijani prevzeli od Francozov. Če je tako, smo posredno boljše spoznali vsebino gozdnogospodarskega načrtovanja v Franciji, kjer podobno kot pri nas prevladujejo zasebni gozdovi. Vse kaže, da so Francozi v zadnjem času veliko bolje uredili zasebne gozdove.

Zakonodaja, ki ureja gozdnogospodarsko načrtovanje, je skoraj v celoti prepuščena deželnim vladam oziroma vladam avtonomnih pokrajin. Zakonodaja, še bolj pa praktična izpeljava sta od severa proti jugu Italije izredno pestri in po svoje zanimivi, zato ju je vredno kratko predstaviti.

Valle D'Aosta

Ni zakona, ki bi posebej reguliral to področje. V deželnem proračunu je predviden fond za izdelavo gozdnogospodarskih načrtov. Večji del stroškov za načrte (90 %) naj bi šel v breme deželnega proračuna. Urejanje zasebnih gozdov je zaradi izredne lastninske razdrobljenosti zelo otežkočeno.

Piemonte

Deželni zakon iz leta 1978 predvideva obveznost izdelave načrtov za deželne gozdove. Prednost imajo gozdovi s hidrološko funkcijo, občinski gozdovi, gozdovi raznih ustanov ter parki in naravni rezervati. Deželna oblast potrjuje načrte in plačuje vse stroške zanje. Ni posebne regulative za izdelavo načrtov zasebnih gozdov, vendar je ta kljub temu predvidena v deželnem programu.

Lombardija

Deželni zakon iz leta 1976 predvideva izdelavo načrtov za deželne, občinske in gozdove lokalnih ustanov. V celoti gredo stroški za načrte v breme dežele. Izdelava načrtov za zasebne gozdove je vključno s financiranjem prepuščena hribovskim občina.

Ligurija

Zakon iz leta 1978 posebej navaja gorske občine, ki so zanimive za kmetijstvo, gozdarstvo in gorsko gospodarstvo (economia montana) in s tem posebej ureja načrtovanje v tem prostoru. Izdelava načrtov gozdno-pašniškega gospodarstva (economia silvo-pastorale) je vključno s financiranjem prepuščena tem gorskim občinam.

Avtonomna provinca Bolzano

Pri inšpektoratu za gozdarstvo dela učinkovit servis za gozdnogospodarsko načrtovanje v vseh gozdovih. Uredili so tudi vse zasebne gozdove, ki predstavljajo kar 63 % vseh gozdov. Za zasebne gozdove so načrti izdelani za vsako posest ločeno. Trdijo, da je to edinstven primer v Italiji in morda tudi na svetu, kjer so naredili načrte za 20.000 gozdnih posestnikov.

Avtonomna provinca Trento

Zakon iz leta 1978 predvideva izdelavo načrtov za občinske gozdove, gozdove raznih ustanov in za zasebne gozdove z nad 100 ha površine. Lastniki gozdov nosijo 65 % stroškov za osnovne načrte in 50 % za obnove načrtov. Na zahtevo province so leta 1983 izdelali *generalni gozdnogospodarski načrt*, ki je prvi primer v Italiji. Objavljen je v 7 knjigah s številnimi priloženimi tematskimi kartami. Pri provincialni gozdarski inšpekciji dela urad za urejanje gozdov. Ta vključuje tudi razvoj načrtovalnih metod, računalniško obdelavo in strokovni pregled načrtov, ki jih izdelujejo za to pooblaščenim privatni gozdarski strokovnjaki. Družbeni gozdovi so 80 % vseh gozdov in so vsi urejeni, urejena je tudi zasebna posest nad 100 ha. Ostala zasebna posest pa je inventarizirana v gozdarskih kartah.

Veneto

Zakon iz leta 1978 predvideva, da morajo biti vsi gozdovi dežele urejeni. Za zasebne gozdove je predvidena oblika zadruga. Večji del stroškov za načrte gre v breme dežele. Obstajajo navodila za izdelavo gozdnogospodarskih načrtov, ustanovljen je servis za gozdnogospodarsko načrtovanje.

Furlanija – Julijska krajina

Zakon iz leta 1982 določa, da dežela financira izdelavo ureditvenih načrtov za gozdno-pašniško gospodarjenje občin in drugih inštituj.

Načrte potrjuje deželna gozdarska direkcija. Za zasebne gozdove ni predvideno nič.

Abruzzo

Z zakonom iz leta 1982 so predpisane norme za valorizacijo »gozdno-pašniške posesti«. Občine in ostale ustanove, ki imajo gozdove, morajo zanje na deželne stroške v treh letih izdelati načrte. V le-te so vključeni tudi zasebni gozdovi.

Dežele na jugu Italije: Emilia-Romagna, Toskana, Lazio, Molise, Campagna, Basilicata, Puglia, Kalabrija, Umbrija, Sicilija in Sardinija večinoma nimajo zakonskih določb, ki bi urejale gozdnogospodarsko načrtovanje, redko imajo predvidena sredstva za ta dela v svojih proračunih, zato na tem področju tudi ni nič narejenega. Seveda gre v vseh teh primerih v glavnem za uničene in močno degradirane gozdove na jugu Italije.

12. Avstrija

Površina gozdov 3,7 mio ha, gozdnatost 40%. Skoraj četrtino vseh gozdov predstavljajo varovalni gozdovi. Lastniška struktura gozdov pa je takšna: državni gozdovi 17%, občinski gozdovi in gozdovi raznih inštitucij 13%, korporacije 6%, zasebna posest 64%. Avstrija je torej dežela zasebnih gozdov, kar 41% zasebnih gozdov je mala gozdna posest do 50 ha.

Zanimivo je, da Avstrija ni izrecno predvidela obveznosti izdelave gozdnogospodarskih načrtov z državnim zakonom o gozdovih iz leta 1852, in tudi ne z zveznim

zakonom o gozdovih iz leta 1975. Kljub temu se v sedanjih državnih gozdovih Avstrije vse od leta 1840 redno izdelujejo gozdnogospodarski načrti. Za izdelavo gozdnogospodarskih načrtov sedaj nimajo lastnih navodil, ampak uporabljajo navodila za deželo Hessen v ZR Nemčiji. Iz čisto praktičnih potreb (npr. obdavčitev) izdelujejo načrte tudi za zasebno gozdno posest.

Avstrijski državni gozdovi, štajerski deželni gozdovi in večji obrati zasebnih gozdov imajo organizirano svojo službo za gozdnogospodarsko načrtovanje.

Svoje službe za gozdnogospodarsko načrtovanje imajo tudi nekatere deželne gozdarske inšpekcije in deželne kmetijsko-gozdarske zbornice, zlasti za urejanje občinskih, korporacijskih in kmečkih gozdov.

Tretja organizacijska oblika za izdelavo gozdnogospodarskih načrtov so zasebni inženirski biroji. Eden največjih je gozdnogospodarski biro na Dunaju.

Avstrija ima urejene vse državne in občinske gozdove ter tretjino zasebnih gozdov (večja gozdna mesta), medtem ko je večji del male zasebne posesti še neurejen.

Za zasebne gozdove so pri kmetijskih zbornicah nastavljeni svetovalci za gozdarstvo, katerih naloga je tudi spodbujanje izdelave gozdnogospodarskih načrtov za zasebne gozdove. Vodilni avstrijski gozdarji tarnajo, da bodo s takšno dinamiko izdelave gozdnogospodarskih načrtov težko prišli do pregleda nad stanjem in gospodarjenjem v zasebnih gozdovih. Za odločanje v okviru državne gozdnogospodarske politike uprabljajo rezultate o stanju gozdov, kot jih periodično izkazujejo velikopovršinske državne inventure. Med vsemi evropskimi državami je Avstrija najmanj naredila na področju urejanja male zasebne gozdne posesti, ki po površini prevladuje. Z zakonom o gozdovih iz leta 1975 so uvedli tako imenovano »gozdarsko prostorsko planiranje« (Goetsch, 1978), ki ima izrazito usmeritveni značaj pri uveljavljanju državne gozdnogospodarske politike v odnosu do proizvodne, varovalne, socialne (Wohlfahrtsfunktion) in rekreativne funkcije gozdov. Tako zamišljeno prostorsko načrtovanje je v kompetenci zvezne države.

Za primerjavo z našimi razmerami sta v okviru tako definirane gozdarskega pro-

storskega načrtovanja zanimiva zlasti:

– *Načrt razvoja gozdov* (Waldentwicklungsplan)

Ta pokriva celotno Avstrijo in sestoji iz delnih načrtov, ki zajemajo politične okraje ali okrajne gozdarske inšpektorate. Centralni pomen tega načrta je v prostorski opredelitvi »vodilnih funkcij gozdov«: proizvodne, varovalne, socialne, rekreacijske. Funkcije razvrščajo po pomenu od 1 do 3 in prikazujejo na kartah 1 : 50.000.

– *Načrt nevarnih območij* (Gefahrenzonnenplan), katerega predmet je:

- prikaz območij hudournikov in plazov;
- prikaz območij, ki jih ogrožajo hudourniki in plazovi;
- prikaz območij, kjer so pri gospodarjenju z gozdovi potrebne omejitve.

13. Turčija

Površina gozdov je 20,2 mio ha, gozdnatost 26%. Lastninska struktura gozdov: 99,9% državni, 0,1% privatni gozdovi. Vsi gozdovi so bili urejeni že leta 1970. Ti podatki o turških gozdovih so zanimivi za primerjavo z evropskimi državami. Gozdnogospodarsko načrtovanje je prvič vpeljano z zakonom o gozdovih iz let 1917 in 1924.

Leta 1973 so na podlagi svojih in tujih izkušenj v Turčiji izdelali moderna navodila za izdelavo gozdnogospodarskih načrtov.

Organizacija gozdnogospodarskega načrtovanja v Turčiji je izrazito centralizirana, podrejena je ministrstvu za kmetijstvo in gozdarstvo. Generalna direkcija za gozdarstvo pri ministrstvu ima oddelek za urejanje in gojenje gozdov. V tem oddelku so centralizirane računalniška obdelava podatkov, interpretacija zračnih posnetkov in kartografija. V tem oddelku generalne direkcije centralno oblikujejo urejalne ekipe, določajo njihove naloge in jih razporejajo na delo po celotni Turčiji. Vsaka skupina sestoji iz 3 do 5 inženirjev.

Zanimiva je gozdnogospodarska rajonizacija gozdov. Prva delitev je na 25 gozdnih direkcij, katerih povprečna površina znaša 840.000 ha. Gozdna direkcija se naprej deli na obratne direkcije, ki jih je 182, njihova povprečna površina pa je 110.000 ha. Vsaka obratna direkcija se deli na 5 do 8 obratnih okolišev. Povprečna površina le-

teh je 18.000 ha, vodijo jih diplomirani gozdarski inženirji, zanje izdelujejo gozdnogospodarske načrte.

14. Jugoslavija

Vpogled v urejenost gozdov in stanje gozdnogospodarskega načrtovanja v širšem evropskem prostoru daje možnost kritične presoje razmer na tem področju v Jugoslaviji in še posebej v Sloveniji. Kot vodilo za prikaz razmer v Jugoslaviji naj služijo naslednji podatki o gozdovih po statističnem biltenu iz leta 1985 za posamezne jugoslovanske republike (preglednici 2 in 3).

Med degradirane gozdove in grmišča je vključena statistična kategorija panjastih gozdov in grmišč (3.105.000 ha) ter grmičastih gozdov (1.084.000 ha). V širšem smislu so to antropogeno degradirani gozdovi in po naravi malodonosni gozdovi predvsem v kraški in mediteranski regiji Jugoslavije.

Jugoslavija je po sedanjí razvitosti in po tradiciji gozdarstva zelo heterogena, temu ustrezno je tudi stanje na področju gozdnogospodarskega načrtovanja.

Z zveznimi navodili iz leta 1948 so morale vse republike pričeti z oblikovanjem gozdnogospodarskih območij. V pravem smislu so se območja uveljavila le v Sloveniji. Zelo zanimiv in poučen je razvoj zamisli gozdnogospodarskih območij na Hrvaškem. Meje območij so potekale po občinskih mejah in so jih v preteklih 40 letih večkrat spreminjali. Sedanja območja so zelo velika (tudi prek 300.000 ha) in popolnoma nefunkcionalna. Za ta območja so leta 1986 izdelali nekakšne območne načrte, ki pa so zgolj seštevek načrtov gospodarskih enot. Lansko leto je skupina profesorjev na zagrebški gozdarški fakulteti izdelala in utemeljila nov predlog razdelitve republike na gozdnogospodarska območja (Meštrović in sodelavci, 1989). Hrvaški primer je zelo poučno opozorilo za tiste, ki bi hoteli nepremišljeno eksperimentirati z gozdnogospodarskimi območji.

V Srbiji in Črni gori niso zadovoljni z razčlenitvijo na gozdnogospodarska območja. Po izidu pravičnika za izdelavo gozdnogospodarskih načrtov so v Srbiji leta 1876 pričeli izdelovati prve načrte. Sedaj

Preglednica 2: Lastniška struktura gozdov v Jugoslaviji

Republika	Površina gozdov v 1000 ha			Delež zasebnih gozdov %	Gozdnatost %
	družbeni gozdovi	zasebni gozdovi	skupaj		
Bosna in Hercegovina	1811	520	2331	22	46
Črna gora	373	171	544	31	39
Hrvatska	1521	492	2013	24	36
Makedonija	817	89	906	10	35
Slovenija	368	645	1013	64	50
Srbija	1143	1169	2312	50	26
Skupaj	6033	3086	9119	34	36

Preglednica 3: Gozdovi v Jugoslaviji po ohranjenosti

v 1000 ha

Republika	Ohranjeni gozdovi	Degradirani gozdovi in grmišča	Skupaj
Bosna in Hercegovina	1302	1029	2331
Črna gora	300	244	544
Hrvatska	1181	832	2013
Makedonija	263	643	906
Slovenija	848	165	1013
Srbija	1036	1276	2312
Skupaj	4930	4189	9119

pripravljajo predlog nove razčlenitve na gozdnogospodarska območja.

V Bosni izdelujejo gozdnogospodarske načrte samo za gozdnogospodarska območja. V okviru območij je gozdarstvo organizirano kot temeljna organizacija pri skupnem gozdarskoindustrijskem podjetju. Gospodarske enote igrajo vlogo delovnih enot, zanje v okviru območnega načrta izdelajo le nekatere sumarije, medtem ko načrtov gospodarskih enot ne izdelujejo. Taki gozdnogospodarski načrti imajo vlogo nekakšnih splošnih smernic, ki jih ni mogoče nadzorovati. Vse je prepuščeno operativni, ta pa lahko vedno uredi po svoje.

V Makedoniji območja sicer obstajajo, območnih načrtov pa še niso izdelali. Izdelujejo le poenostavljene načrte gospodarskih enot.

Gozdnogospodarsko načrtovanje v zasebnih gozdovih, ki v nekaterih republikah tvorijo pomemben delež (v Srbiji kar 50%), je v Jugoslaviji še čisto odprto vprašanje. Z izjemo Slovenije je z načrtovanjem v zasebnih gozdovih v Jugoslaviji slabše kot v katerikoli evropski državi. S tem so vprašljivi tudi območni načrti, zlasti v Srbiji, kjer je visok delež zasebnih gozdov. Težko je razumeti območni načrt kot vsestransko

strokovno podlago za načrtovanje, če upošteva le polovico gozdov v prostoru.

Zelo pisana je tudi organizacija gozdnogospodarskega načrtovanja v Jugoslaviji.

Na Hrvaškem je gozdnogospodarsko načrtovanje organizirano v okviru območij oziroma gozdnih gospodarstev. Načrte potrjuje republiška SIS za gozdarstvo. V Srbiji imajo le tri gozdna gospodarstva svojo službo za gozdnogospodarsko načrtovanje, za vse ostale pa izdeluje načrte Republiški biro za gozdnogospodarsko načrtovanje v Beogradu. Načrte potrjujejo občine. Črna gora ima načrtovanje centralizirano v posebnem inštitutu v Titogradu. Bosna in Hercegovina ima gozdnogospodarsko načrtovanje organizirano v birojih v Banja Luki in Sarajevu. V Makedoniji je načrtovanje le delno organizirano pri posameznih gozdnih gospodarstvih.

15. Zaključki

Iz tega širšega pregleda stanja gozdnogospodarskega načrtovanja lahko napravimo naslednje zaključke, ki so pomembni za razmišljanja o nadaljnjem razvoju in organizaciji gozdnogospodarskega načrtovanja v Sloveniji:

- Povsod skušajo v gozdnogospodarsko

načrtovanje vključiti vse gozdove, v večini držav je to že uresničeno;

– Za zasebne gozdove iščejo racionalne rešitve pri načrtovanju majhne in zelo razdeljene zasebne posesti. Dosedanja praksa v Sloveniji je z modelom skupnih (medposestnih) gozdnogospodarskih načrtov navsezadnje našla posrečeno rešitev za načrtovanje v ekstremno razdrobljeni zasebni gozdni posesti, sicer bi kar 500.000 ha zasebnih gozdov v vsestransko občutljivem delu slovenskega prostora ostala brez načrtno usmeritve za gospodarjenje;

– Povsod se kaže potreba po drugi ravni (regionalni, območni) gozdnogospodarskega načrtovanja. V tem pogledu je Slovenija s svojimi izkušnjami korak pred ostalimi;

– Pospešeno se uveljavlja polifunkcionalno gozdnogospodarsko načrtovanje, kar se kaže v korenitih vsebinskih in metodoloških spremembah pri načrtovanju;

– V večini držav je gozdnogospodarsko načrtovanje zelo dobro organizirano s centralnimi institucijami in njihovimi izpostavami. V Sloveniji smo brez centralne službe, ki bi skrbelo za učinkovito gozdnogospodarsko načrtovanje, kar je vzrok številnim pomanjkljivostim in počasnejšemu razvoju na tem področju;

– V primerjavi z drugimi državami je v Sloveniji gozdnogospodarsko načrtovanje razmeroma slabo zasedeno s strokovnimi kadri (številčno in kakovostno), predvsem pa tej službi ni priznan status, ki ji po pomenu pripada. V vseh državah ima gozdnogospodarsko načrtovanje zelo pomembno razvojno funkcijo, pri nas pa smo v razmerah »samoupravne anarhičnosti« v zadnjih 15 letih njegovo funkcijo zelo zanemarili.

– Izredno pomanjkljivo je v gozdnogospodarskem načrtovanju v Sloveniji spremljanje gospodarjenja z gozdovi oziroma nadzorna funkcija kot sestavni del gozdnogospodarskega načrtovanja, in to na vseh ravneh, vključno z inšpekcijskim nadzorom. Tej funkciji posvečajo drugod bistveno več pozornosti;

– Gozdnogospodarsko načrtovanje je povsod (ne le na Vzhodu) precej centralizirano, zato je marsikje preveč odmaknjeno od živega dela z gozdom, kar zanesljivo ne

vpliva dobro na njegovo ustvarjalnost in učinkovitost.

Če gledamo na slovensko gozdnogospodarsko načrtovanje skozi ta širši evropski pregled, ne moremo biti nezadovoljni z doseženim v dosedanem razvoju. Nujno ga je kadrovsko in organizacijsko utrditi kot razvojno službo in izpopolniti njegovo izvedbo, saj je tu še veliko pomanjkljivosti.

LITERATURA

1. Bachmann, P.: Forsteinrichtung und Walderhaltung, Schweizerische Zeitschrift für Forstwesen 1990/6.
2. Griess, O.: Forsteinrichtung im Bauernwald, Allgemeine Forstzeitung 1978/6.
3. Goetsch, H.: Forstliche Raumplanung in Österreich, Cbl. ges. Forstwesen, 1978/6.
4. Gusev, N. N. in soavtorji: Lesoustrojstvo v SSSR, Moskva, 1981.
5. Ilijev, A., Bogdanov, K.: Lesoustrojstvo, Sofija, 1984.
6. Matič, V.: Metodika izrade šumskoprivrednih osnova za šume v društveni svojini na področju SRBIH, Sarajevo, 1977.
7. Meštrović, Š., Prpić, B., Matič, S.: Šumskogospodarska područja u organizaciji šumarstva Hrvatske, Šumarski list, 1989/10.
8. Mojsesjev, V. S. in soavtorji: Landšaftnaja taksacija in formirovanije nasaždenij prigorodnih zon, Leningrad, 1977.
9. Priesol, A.: Hospodarska uprava lesov, Zvolen, 1988.
10. Tunicja, J. J.: Kompleksnoe lesnoe hozjajstvo, Moskva, 1987.
11. Anweisung zur Forsteinrichtung des Waldfondes in der DDR, BRA V/1978. Forstprojektiertung, Potsdam.
12. Europäische Methoden für die Einrichtung der Wälder, IUFRO, Bucharest, 1971.
13. Forsteinrichtung in verschiedene Ländern der Welt, IUFRO, Bucharest, 1983.
14. Hessische Anweisung für Forsteinrichtungsarbeiten (HAFE), 1985.
15. Instrukcija po provedeniju lesoustrojstva v edinom gosudarstvenom lesnom fonde SSSR, Moskva, 1986.
16. Instrukcija za ustrojstvo na gorite v NRB, Sofija, 1975.
17. Instrukcija urządzania lasu, Warszawa, 1980.
18. Instruktion über die Forsteinrichtung im Kanton Bern, 1974.
19. Integrale Planung im Forstbetrieb, Eidgenössische Anstalt für das forstliche Versuchswesen, Birmensdorf, 1984.
20. Nuove metodologie nella elaborazione dei piani di assestamento dei boschi, Bologna, 1986.
21. Pracovní postupy hospodarske upravy lesu, Ustav pro hospodarskou opravu lesu, Brandis nad Labem, 1973.
22. Technicka príručka hospodarskej upravy lesov, Zvolen, 1984.